

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชา สังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม" สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียน วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ที่จัดพิมพ์ขึ้น จำนวน ๒ เล่ม ในด้านลักษณะการจัดทำรูปเล่ม, ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร, อุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้การสอนในหนังสือเรียน, สาระคานความรู้ และสาระคานสติปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหนังสือเรียนในโอกาสต่อไป
๒. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนวิชา สังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม
๓. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ระหว่างครูและนักเรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหนังสือ วารสาร เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ครังนี้แล้ว ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม ๑ ชุด สำหรับครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และอีก ๑ ชุดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) แบบประเมินค่า (Rating-Scale) และแบบตอบเสรี (Open-End) แบบสอบถามนี้ใช้ถามเกี่ยวกับลักษณะการใช้หนังสือเรียนของผู้ตอบแบบสอบถาม และความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในด้านต่าง ๆ ๕ ด้าน นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอขอคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน แล้วนำไปทดลองใช้กับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

จำนวน ๑๐ คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๒๐ คน ในโรงเรียนที่มีใช้ตัวอย่างประชากรจริง หลังจากได้นำมาปรับปรุงแก้ไขขอบกรอบเรียบร้อยแล้ว จึงได้นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เลือกไว้ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ประกอบด้วยครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๖๐ คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๔๐๐ คน ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ เฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร ประเภทละ ๑๐ โรงเรียน และได้รับแบบสอบถามของครูคืนมา ๕๕ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๖๗ และได้รับแบบสอบถามของนักเรียนคืนมา ๔๐๐ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละรายการ แล้วหาการ้อยละในเรื่อง เกี่ยวกับสถานภาพและการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม หาค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูและนักเรียน โดยใช้ค่าที (t-test) ทดสอบความมีนัยสำคัญ ในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ในด้านต่าง ๆ ๕ ด้าน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่ในรูปแบบตารางและอธิบายประกอบ

สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับครูผู้สอน และการใช้หนังสือเรียน

ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมี ๕๕ คน เป็นชาย ๑๑ คน หญิง ๔๔ คน มีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรี ๔ คน วุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ๔๑ คน และวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ๑๐ คน มีประสบการณ์ทางการสอนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง ๑-๕ ปี และสอนวิชาสังคมศึกษาอยู่ในช่วงเวลา ๑-๕ ปีมาแล้วเช่นกัน ส่วนระยะเวลาในการสอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่สอนสัปดาห์ละ ๑๖-๒๐ คาบ/ชั่วโมง

ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษามีความสนใจต่อวิชานี้มาก และมีความเห็นว่านักเรียนไม่ค่อยพอใจต่อหนังสือเรียนที่กำลังใช้อยู่

สิ่งที่ครูยึดเป็นหลักสำคัญในการสอน คือ หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาที่กระทรวง
อนุมัติ ทั้งนี้ครูจะให้หนังสือเรียนตลอดทั้งเล่มและมีหนังสืออื่นประกอบ และในการสอนครูจะ
ใช้หนังสือเรียนในชั่วโมงการสอนของครูทุกชั่วโมง โดยจะใช้วิธีอธิบายประกอบการซักถาม
ในหนังสือเรียน

เนื่องจากครูเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนเป็นบางครั้ง ครูจึง
เคยแนะวิธีการใช้หนังสือเรียนให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการอ่านหนังสือ

นอกจากนั้น ครูมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนที่ใ้ช้มีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้
และมีราคาเหมาะสมดีแล้ว เมื่อเทียบกับคุณภาพ มีเนื้อหาให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจากหนังสือ
เรียนในชั้นก่อน ๆ และให้ความรู้ในระดับปานกลางที่จะเป็นพื้นฐานให้นักเรียนได้ศึกษาใน
ชั้นที่สูงขึ้น

ครูมักจะประสบปัญหาในการใช้หนังสือเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเนื้อ
หาในหนังสือเรียนที่มีมากเกินไป และแหล่งที่ครูมักจะขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา คือ
เพื่อนครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาคู่กัน เช่นเดียวกับแหล่งที่ครูแจ้งให้ทราบเมื่อพบเห็นข้อบก
พร่องในหนังสือเรียน คือ เพื่อนครู

๒. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียน และการใช้หนังสือเรียน

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน ๔๐๐ คน เป็น
ชาย ๒๐๔ คน หญิง ๑๙๖ คน

นักเรียนมีความสนใจต่อวิชาสังคมศึกษาพอควร และมีความคิดเห็นว่าหนังสือ
เรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับดี และมีราคาเหมาะสมเมื่อเทียบกับคุณภาพ ทำให้นักเรียนมี
ความพอใจต่อหนังสือเรียนที่กำลังใ้ช้พอสมควร และนักเรียนจำนวนเท่ากันต้องการใ้
หนังสือเรียนที่แยกเล่มเป็นรายวิชา และขอให้เป็นเล่มเดียวกันโดยมีลักษณะบูรณาการ
เหมือนปัจจุบัน

นักเรียนจะอ่านหนังสือเรียนมาล่วงหน้าก่อนจะถึงชั่วโมงเรียนเป็นบางครั้ง
และเมื่ออ่านหนังสือเรียนแล้ว ต้องให้ครูอธิบายเพิ่มเติม และนักเรียนใ้ช้หนังสืออ่านประ-
กอบและหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาเป็นบางครั้ง ดังนั้น จึงทำให้นักเรียนต้อง

การให้ครูใช้หนังสือเรียนโดยให้นักเรียนใช้หนังสือเรียนเป็นหลักและค้นคว้าประกอบ

ส่วนทางด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาในหนังสือเรียน เรื่องที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุดคือเรื่อง ปัญหาในโลกปัจจุบันและเห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนที่ใช้อยู่นี้เหมาะสมดีแล้ว เพราะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เนื้อหาวิชาในหนังสือเรียนให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจากหนังสือเรียนในชั้นก่อน ๆ แต่มีบางส่วนที่ยังไม่เหมาะสม คือ เนื้อหาบางตอนคลุมเคลือและเนื้อหาบางเรื่องย่อเกินไป ทำให้เข้าใจยาก ดังนั้นนักเรียนจึงมีความเห็นว่า ควรจะเพิ่มเนื้อหาให้มากขึ้นอีก

สำหรับลักษณะของหนังสือเรียนที่นักเรียนชอบใช้คือ ต้องการให้มีสรุปข้อความท้ายบท และมีตัวพิมพ์ชัดเจน

๓. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูกับนักเรียน ในเรื่องคุณภาพของหนังสือเรียนในด้านลักษณะการจัดทำรูปเล่ม ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร สารบัญความรู้ และ สารบัญสถิติปัญหา แตกต่างกันในระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนคุณภาพของหนังสือเรียนในด้านอุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้การสอนในหนังสือเรียน มีความเห็นไม่แตกต่างกันในระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๔. ก. ปัญหาของครูในการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา

๑. หนังสือเรียนจำหน่ายไม่ทันการเปิดเรียน ปีการศึกษา ๒๕๒๓ จึงต้องให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าจากหนังสืออื่น ซึ่งไม่ละเอียดพอ

๒. เนื้อหาในหนังสือเรียนบางตอนผิดพลาด

๓. เนื้อหาในหนังสือเรียนมีมากเกินไป และบางเรื่องยากเกินกว่าระดับสติปัญญาของนักเรียนจะรับได้

๔. เนื้อหาในหนังสือเรียนไม่เหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๑

๕. การใช้ภาษา บางครั้งไม่เหมาะสมกับเด็กในวัยนี้ และมีศัพท์ยากเกินแก่การเข้าใจของเด็กวัยนี้

ข. ปัญหาของนักเรียนในการใช้หนังสือเรียน

๑. หนังสือเรียนออกมาล่าช้าเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาศึกษาค้นคว้าล่วงหน้า
๒. เนื้อหาในหนังสือเรียนมีมากเกินไป ไม่เหมาะสมกับเวลาเรียน โดยเฉพาะหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๑
๓. เนื้อหาบางเรื่องยากเกินไป เช่น เรื่องเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และความมั่นคงของชาติ ทำให้ขาดความสนใจ
๔. เนื้อหาบางเรื่องยังไม่ชัดเจน ยังไม่ละเอียดพอ เช่น เรื่องโลกกลมที่ ๓ และเรื่องการเข้าใจแผนที่
๕. เนื้อหาในหนังสือเรียนไม่เรียงลำดับ ขาดความต่อเนื่อง
๖. ลักษณะรูปเล่มใหญ่ และหนาเกินไปไม่สะดวกในการนำไปโรงเรียนทุกวัน
๗. การเย็บเล่มไม่ดี ขาดง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๑
๘. เนื้อหาในหนังสือเรียนบางตอนผิดพลาด
๙. คุณภาพในการพิมพ์ มีการพิมพ์ผิดพลาด ตัวอักษรเลอะเลือน รูปภาพไม่ชัดเจน และตัวพิมพ์ในแผนที่บางแห่งเล็กเกินไป
๕. จากข้อเสนอแนะของครูและนักเรียน เกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ปรากฏผลว่า

๕.๑ ในด้านลักษณะการจัดทำรูปเล่ม หนังสือเรียนควรมีรูปเล่มกระชับรัดกุม สะดวกในการพกพา, ปกและการเย็บเล่มควรมีความทนทาน แข็งแรง ใ้ทกระดาษที่มีคุณภาพดี เช่น กระดาษปอนด์ ปกควรหุ้มด้วยพลาสติก และควรปรับปรุงสีสันของปกให้สะดุดตาน่าสนใจขึ้น นอกจากนี้ ราคาไม่ควรแพงเกินไป ทางด้านการพิมพ์ หนังสือเรียนควรมีตัวพิมพ์ที่ชัดเจน อ่านง่ายและถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวข้อเรื่องต่าง ๆ และใจความสำคัญ ควรเน้นด้วยตัวอักษรพิเศษ

๕.๒ ในด้านอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน สิ่งต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนต้องการให้บรรจุไว้ในหนังสือเรียนประกอบด้วย ภาพประกอบที่ชัดเจน มีสี

สวยงาม พร้อมคำอธิบายให้มากขึ้นเพื่อเสริมความเข้าใจ, บทสรุปท้ายบท, แบบฝึกหัดท้ายบท, อภิธานศัพท์ และบรรณานุกรม

๕.๓ ในด้านความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร เนื้อหาในหนังสือเรียนควรให้เหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และเนื้อหาควรให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันมากกว่านี้

๕.๔ ในด้านเนื้อหาของหนังสือเรียนที่ให้สาระด้านความรู้และสาระด้านสติปัญญา มีข้อเสนอแนะว่า การอธิบายเนื้อหาในหนังสือเรียน ควรใช้ภาษาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย เนื้อหาในหนังสือเรียนไม่ควรยากเกินไป ควรให้เหมาะกับระดับสติปัญญาของนักเรียน วิธีการเสนอเนื้อเรื่อง ควรใช้วิธีตั้งปัญหาให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยและสนใจอยากติดตามการเรียบเรียงเนื้อหาควรให้เป็นไปตามลำดับเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน เนื้อหาที่ไม่สำคัญบางตอนควรตัดทิ้งไป และเพิ่มเรื่องราวของเหตุการณ์ปัจจุบัน หลักฐานข้อค้นพบใหม่ ๆ ให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการเสนอตัวอย่างประกอบเพื่อเรื่องแต่ละตอนให้มากขึ้น และควรเพิ่มเนื้อหาทางด้านจริยธรรมให้มากกว่านี้

๕.๕ ในด้านอื่น ๆ คือ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ ควรผลิตหนังสือเรียนออกมาให้เพียงพอ และ ควรออกจำหน่ายก่อนเปิดเทอม เพื่อให้นักเรียนและครูได้ศึกษาค้นคว้าก่อนล่วงหน้า

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม" ผู้วิจัยได้แยกการอภิปราย ออกเป็น ๒ ประเด็น คือ

๑. การใช้หนังสือเรียน

๒. คุณภาพของหนังสือเรียนในด้านการจัดทำรูปเล่ม อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร, สาระด้านความรู้ และสาระด้านสติปัญญา

๑. การใช้หนังสือเรียน

เนื่องจากในปีการศึกษา ๒๕๒๓ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๑ และเล่ม ๒ ของกรมวิชาการ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ครูและนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒๐ แห่งในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จึงใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาของกรมวิชาการเป็นหลักในการสอนและการเรียน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเรียนให้มีคุณภาพดีขึ้นทุกด้าน

ผลการวิจัยพบว่า ในการสอนโดยการใช้หนังสือเรียนนั้น ครูส่วนใหญ่ใช้หนังสือเรียนเป็นหลักสำคัญในการสอน โดยใช้หนังสือเรียนตลอดทั้งเล่ม และค้นคว้าจากหนังสืออื่น ๆ มาประกอบ แสดงให้เห็นว่าแม้ครูส่วนใหญ่จะยึดหนังสือเรียนเป็นหลักสำคัญในการสอนมากเพียงใดก็ตาม แต่ครูก็พยายามที่จะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสืออื่น ๆ อยู่เสมอ ดังนั้นหนังสือเรียนจึงควรมีเชิงอรรถ และบรรณานุกรมเพื่อบอกแหล่งที่ครูจะไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม นอกจากนี้ทางโรงเรียนก็ควรจัดหาหนังสืออ่านประกอบของวิชานี้มาไว้ในห้องสมุดให้มาก เพื่อครูและนักเรียนจะได้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้สะดวก ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ หอมหวล มีเกิด^๑, สุรวิพันธ์ เกียนวัฒนา^๒, น้ำอ้อย อุมะวิชนี^๓, และวิเชียร ทัพประเสริฐ^๔

^๑หอมหวล มีเกิด, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๔๓.

^๒สุรวิพันธ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น," หน้า ๑๓๕.

^๓น้ำอ้อย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๓๖.

^๔วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๕๐.

ลักษณะการสอนโดยใช้หนังสือเรียนนั้น ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการอธิบายประกอบการซักถามในหนังสือเรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ วิเชียร, ทัพประเสริฐ,^๑ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล,^๒ หอมหวล มีเกิด,^๓ สุรีพันธ์ เกียนวัฒนา,^๔ และน้ำอ้อย อุมะวิชนี^๕

จากการวิจัยปรากฏว่า ครูเคยได้รับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนมาบ้าง และครูทั้งหมดก็เคยแนะวิธีการใช้หนังสือเรียนให้นักเรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าครูเห็นความสำคัญในการที่จะฝึกฝนทักษะในด้านการอ่านและการใช้หนังสือเรียนให้นักเรียน เพื่อนักเรียนจะได้ใช้ประโยชน์จากหนังสือเรียนที่ตนอ่านให้ได้ผลเต็มที่ และผลการวิจัยนี้ก็ตรงกับผลการวิจัยของ น้ำอ้อย อุมะวิชนี ที่พบว่า ครูเคยศึกษาวิธีการใช้แบบเรียนมาพอสมควร ครูจึงสามารถใช้แบบเรียนได้ดีพอสมควรและเคยแนะนำวิธีการใช้หนังสือแก่นักเรียนด้วย^๖

สำหรับปัญหาในการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาของครู พบว่าส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการใช้หนังสือเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเนื้อหาในหนังสือเรียนที่มีมากเกินไป แสดงให้เห็นว่าการที่เนื้อหาในหนังสือเรียนมีมากเกินไป อาจก่อให้เกิดปัญหาในการเรียนการสอนได้ เช่น ครูสอนไม่ทัน หรือไม่อาจสอนให้ครบทุกหัวข้อในหนังสือเรียนในเวลาที่มีจำกัด หรือเนื้อหาที่มีมากเกินไปนั้นยากเกินกว่าที่ระดับสติปัญญาของนักเรียนในระดับนี้จะรับไหวได้ เป็นต้น ดังนั้นหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จึงควรมี

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๑๓๖.

^๓ หอมหวล มีเกิด, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๔๓.

^๔ สุรีพันธ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น," หน้า ๑๓๘.

^๕ น้ำอ้อย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๓๖.

^๖ เรื่องเดียวกัน.

การปรับปรุงเนื้อหาวิชาในหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ และผู้
เรียบเรียงหนังสือเรียนก็ควรมีวิธีการเขียนที่น่าสนใจ มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยและ
ระดับสติปัญญาของผู้เรียนด้วย

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า เมื่อครูประสบปัญหาในการใช้หนังสือเรียนวิชา
สังคมศึกษา ครูส่วนใหญ่มักจะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาร่วมกัน
ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพื่อนครูเป็นร่วมงานที่ใกล้ชิดของครูมากที่สุด ส่วนอาจารย์ใหญ่
และผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ เป็นแหล่งที่ครูขอความช่วยเหลือน้อยที่สุด ซึ่งผลการ
วิจัยนี้ ต่างจากผลการวิจัยของ น้าอ้อย อุมะวิชนี^๑, สุรีพันธ์ เกียนวัฒนา^๒, และ
วิเชียร ทัพประเสริฐ^๓ ที่พบว่าแหล่งที่ครูขอความช่วยเหลือน้อยที่สุดคือศึกษานิเทศก์และ
อาจารย์ใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศึกษานิเทศก์ในปัจจุบันมีส่วนในการช่วยเหลือแก้ไข
ปัญหาของครูมากขึ้น ส่วนอาจารย์ใหญ่ยังเป็นแหล่งที่ครูยังขอความช่วยเหลือในเรื่องนี้
น้อยอยู่เช่นเดิม ทั้งที่จริงแล้วงานในด้านการนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่และภาระอันสำคัญ
ของอาจารย์ใหญ่อีกหน้าที่หนึ่ง ดังนั้นถ้าอาจารย์ใหญ่เป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับครู เห็น
ความสำคัญและให้ความสนใจแก่ครูไต่ถามหาใจ ก็ย่อมจะสามารถทำงานด้านการนิเทศ
การศึกษาได้สะดวกขึ้น และผู้วิจัยก็เห็นว่าการที่อาจารย์ใหญ่และครูจะมีความใกล้ชิดกันได้
นั้นก็ขึ้นอยู่กับที่อาจารย์ใหญ่เป็นผู้มีใจกว้าง มีความสนใจ พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือ
แก่ครูในทุก ๆ ด้าน และเปิดโอกาสให้ครูขอความช่วยเหลือได้เพียงใดด้วย

ผลการวิจัยยังพบว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมมีเนื้อหาให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจากหนังสือ
เรียนในชั้นก่อน ๆ และให้ความรู้ในระดับปานกลางที่จะเป็นพื้นฐานให้นักเรียนได้ศึกษา

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๒.

^๒ สุรีพันธ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์
ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น," หน้า ๑๕๖.

^๓ วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือ
เรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๕๕.

ในชั้นที่สูงขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้ ตรงกับผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๑

การใช้หนังสือเรียนของนักเรียนนั้น ผลการวิจัยพบว่า หนังสือเรียนมีราคาเหมาะสมเมื่อเทียบกับคุณภาพ ทำให้นักเรียนมีความพอใจต่อหนังสือเรียนที่กำลังใช้อยู่พอสมควร และนักเรียนจำนวนเท่า ๆ กันต้องการใช้หนังสือเรียนที่แยกเล่มเป็นรายวิชา และชอบให้เป็นเล่มเดียวกันโดยมีลักษณะบูรณาการเหมือนปัจจุบัน ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๒

จากการวิจัยปรากฏว่า ส่วนใหญ่ นักเรียนจะอ่านหนังสือเรียนมาล่วงหน้าก่อนจะถึงชั่วโมงเรียนเป็นบางครั้ง และเมื่ออ่านหนังสือเรียนแล้ว ต้องให้ครูอธิบายเพิ่มเติมจึงจะเข้าใจได้ดีขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนยังมีข้อบกพร่องอยู่ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงในด้านการเขียนให้มีความชัดเจน เข้าใจง่ายขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนส่วนใหญ่ยังใช้หนังสืออ่านประกอบ และหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษาเป็นบางครั้ง แสดงว่านักเรียนมีความพยายามในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้มีความรู้กว้างขวางขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้ ตรงกับผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๓, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล^๔, และ น้ำออย อุมะวิชนี^๕

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

^๔ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๑๔๑.

^๕ น้ำออย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๓๗-๑๓๘.

นอกจากนี้ การวิจัยยังพบว่านักเรียนส่วนมากคือประมาณร้อยละ ๗๖.๕๐ สนใจเรื่องปัญหาในโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นหัวข้อเรื่องที่ไม่ได้เน้นข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียวแต่ยังเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้เรียนกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น จึงแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสนใจบทเรียนที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนหรือบทเรียนที่มีเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียนที่จะได้รู้จักการวิเคราะห์หาเหตุผล การตัดสินใจปัญหาและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวให้มากขึ้น เพื่อนักเรียนจะได้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ และในการสอนครูผู้สอนไม่ควรจะเน้นเฉพาะเหตุการณ์ภายในประเทศเท่านั้น แต่ควรที่จะเน้นเหตุการณ์และผลงานความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ของมนุษย์ในต่างประเทศด้วย ซึ่งข่าวคราวและความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกปัจจุบันนี้นั้น ครูควรสนับสนุนให้นักเรียนได้ติดตามจากเครื่องมือในการสื่อสารต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ข่าวสารผ่านดาวเทียม วารสาร และเอกสารต่าง ๆ

สำหรับลักษณะของหนังสือเรียนที่นักเรียนชอบใช้คือ ต้องการให้มีสรุปข้อความท้ายบทและมีตัวพิมพ์ชัดเจน ซึ่งทั้ง ๒ สิ่งนี้ ผู้วิจัยก็มีความเห็นว่า มีความสำคัญและจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีบทสรุปท้ายบทเรียนจะเป็นส่วนที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและจดจำบทเรียนได้ดี เพราะเป็นส่วนย่อยของเนื้อหา และสามารถที่จะทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียนในแต่ละบทได้ง่ายขึ้น นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นอาจไม่มีความทรงจำเนื้อหาอันยาวได้ดี ดังนั้นบทสรุปท้ายบทเรียนจะช่วยใ้บทเรียนที่เรียนมาแล้วเกิดความกระตือรือร้น ง่ายแก่การจำ และสะดวกแก่การทบทวนเนื้อหามากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ น้าอ้อย อุมะวิชนี^๑ และ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๒ และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๘.

^๒วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๘๑.

เบอร์นิส แอล สมาโลนิส (Bernice L. Samalonis)^๑ และ แซมมวล บรอกเบลท์ (Samuel Brodbelt)^๒ ที่ได้ให้เกณฑ์ในการเลือกหนังสือเรียนว่านอกจากการพิมพ์ควรมีคุณภาพดี ชัดเจน และควรมีบทสรุปท้ายบททุกบทเรียนแล้วเนื้อหาควรทันสมัย ถูกต้องตามความเป็นจริง สัมพันธ์กับความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน มีเครื่องช่วยประกอบ เช่น แผนที่ แผนภูมิ แผนผัง สจรบัญชี ครรชนี ภาคผนวก อภิธานศัพท์ เชิงอรรถ และบรรณานุกรม

๒. คุณภาพของหนังสือเรียนในด้านการจัดทำรูปเล่ม, อุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้การสอนในหนังสือเรียน, ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร, สาระคานความรู้ และ สาระคานสติปัญญา

ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในด้านการจัดทำรูปเล่ม, ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร, สาระคานความรู้ และ สาระคานสติปัญญา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านอายุ ประสบการณ์ และความรู้ของครูและนักเรียนเพราะครูส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้หนังสือเรียนมากกว่าและยังต้องศึกษาหลักสูตรอย่างละเอียดเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน นอกจากนั้นครูบางคนยังเคยได้รับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี และการใช้หนังสือเรียนมาบ้าง จึงยอมเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีความเข้าใจในเรื่องนี้มากกว่า จึงสามารถที่จะประเมินคุณค่าของลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีได้ว่าที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์นั้นควรจะเป็นอย่างไร แต่สำหรับนักเรียนนั้นเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้หนังสือเรียนมาน้อยกว่าครูมาก และอาจจะยังไม่เคยได้รับการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีมาก่อน ดังนั้นในการพิจารณาหนังสือเรียนจึงอาจทำให้ขาดความไตร่ตรองและการคิดพิจารณาอย่างลึกซึ้งเมื่อเป็นดังนี้จึงทำให้ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนแตกต่าง

^๑Samalonis, "Selecting the text," pp. 237-238.

^๒Brodbelt, "Using Mathematical Criteria for selecting social studies Textbooks," pp. 427-492.

กันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๑ ที่พบว่า
ความคิดเห็นของครูและนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ในสาระความรู้
และสติปัญญา

ส่วนความคิดเห็นของครูและนักเรียนในค่านอุปกรณช่วยการ เรียนการสอนในหนังสือ
เรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้
ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เกณฑ์ของคุณภาพของหนังสือเรียนในค่านนี้ที่ตั้งไว้นั้นมีลักษณะเป็นรูปธรรม
ที่ทั้งครูและนักเรียนสามารถจะนำมาพิจารณาและประเมินค่านหนังสือเรียนที่ใช้อยู่ได้ว่ามี
ลักษณะดังที่กล่าวถึงไว้หรือไม่ และความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่สอดคล้องกันส่วนใหญ่ก็
พบว่า คุณลักษณะในค่านนี้มีบางค่านที่ไม่มีในหนังสือเรียนเลย เช่น กิจกรรมเสนอแนะทำยบท
คำถามทำยบท, ครรชนี, คำอธิบายศัพท์และหนังสืออ้างอิง เป็นต้น และบางค่านที่มีอยู่บ้างก็
มีน้อยมาก เช่น เชิงอรทด, แผนที่, แผนภูมิ, และบทสรุปทำยบท ซึ่งควรได้รับการปรับปรุง
อย่างยิ่ง ดังนั้นความคิดเห็นของครูและนักเรียนในค่านอุปกรณช่วยการ เรียนการสอนนี้จึงไม่
แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้ต่างจากผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๒

จากผลการวิจัยยังพบว่า เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ของความคิดเห็น
ของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในค่านการจัดทำรูปเล่ม, อุปกรณช่วย
การ เรียนการสอนในหนังสือเรียน, ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร, และสาระ
ค่านความรู้ ปรากฏว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ส่วนสาระค่านสติปัญญานั้นครู
เห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนเห็นว่าอยู่ในระดับดี

นอกจากนี้จากผลการวิจัยยังพบว่าคุณภาพของหนังสือวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา
เล่ม ๑ และ เล่ม ๒ ของกรมวิชาการทุกค่านยังมีข้อบกพร่องอยู่มากและควรได้รับการปรับ
ปรุงอย่างยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยจะได้อีกกล่าวถึงเป็นค่าน ๆ ดังนี้ คือ

^๑วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือ
เรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง, หน้า ๘๗.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

ในด้านการจัดทำรูปเล่ม จากความคิดเห็นของครูและนักเรียนพบว่าสิ่งที่ควรได้รับการปรับปรุงอย่างยิ่งในคานนี้ คือ เรื่องความหนาของปก, การออกแบบปกให้มีลักษณะสวยงาม ดึงดูดความสนใจ, รูปเล่มให้มีขนาดและลักษณะเหมาะกับการใช้ของนักเรียน, การเย็บเล่มใหม่มีความหนาและประณีต, กระดาษที่ใช้พิมพ์ควรมีความหนาและน่าอ่าน, การจัดลำดับบทและหัวข้อเรื่องในหนังสือเรียนควรมีความเหมาะสมมากขึ้น และการพิมพ์ควรมีความประณีต ชัดเจน และถูกต้อง ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับงานวิจัยของ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล^๑, คุณณี ยันต์เจริญ^๒, และ สุวีพันธ์ เกียนวัฒนา^๓, และยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของ รัชฎวณ อินทรกำแหง ที่ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในหนังสือวรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น ซึ่งสรุปได้ว่า การจัดรูปเล่มของหนังสือควรมุ่งถึงหลักจิตวิทยา การพิมพ์ตัวอักษรประกอบภาพควรชัดเจน มีสีสันทงามตั้งแต่หน้าปกไปจนจบเล่ม การจัดหน้าและรูปเล่มต้องดูโปร่งตา การเลือกขนาดตัวอักษรต้องดูให้เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน ภาพประกอบต้องประณีต ดึงดูดความสนใจ กระดาษที่ใช้พิมพ์ต้องมีคุณภาพดี การเย็บเล่มต้องหนาแน่น แข็งแรง หนังสือควรหนาไม่เกิน ๒๐๐ หน้า ลักษณะรูปเล่มต้องไม่มองดูเป็นหนังสือเด็กเกินไป เพราะเด็กวัยนี้ต้องการเป็นผู้ใหญ่ ลักษณะของหนังสือเรียนในด้านการจัดทำรูปเล่มนี้จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยดึงดูดความสนใจ ดึงให้อ่านเนื้อหาภายในเล่ม จึงนับได้ว่าเกณฑ์ในข้อนี้เป็นข้อที่ผู้จัดทำหนังสือเรียนควรมุ่งถึงอย่างมาก

^๑ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๑๕๑.

^๒ คุณณี ยันต์เจริญ, "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น," หน้า ๙๔.

^๓ สุวีพันธ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น," หน้า ๑๘๗.

รัชฎวณ อินทรกำแหง, วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๑๗), หน้า ๘๑-๘๘.

ในคํานอปรกรณช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียนนั้น ผลจากการวิจัยพบว่าสิ่ง
 ที่ควรได้รับการปรับปรุงอย่างยิ่ง เช่น ใหม้แผนที่ แผนภูมิ ตารางสถิติที่ถูกต้องชัดเจน ทัน
 สมัย และสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา, การจัดวางภาพประกอบควรมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาและ
 มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน, ภาพประกอบควรมีจำนวนเหมาะสมกับความจำเป็น และ
 มีคำอธิบายที่ชัดเจนและถูกต้อง, อีกทั้งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อเรื่อง และเกิดแนว
 คิด (Concept) ที่ถูกต้อง, ภาพประกอบควรมีขนาดเหมาะสมกับหน้ากระดาษ และการ
 ใส่นายตา ของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ อรุณี ลพพิจารณ์^๑
 ศักดิ์ศรี ปาณะกุล^๒, สุวีพันธุ์ เกียนวัฒนา^๓, และ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๔ และเพื่อให้
 คุณลักษณะของหนังสือเรียนในคํานอปรกรณช่วยการเรียนการสอนดีขึ้นนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า
 ผู้เรียบเรียงและสำนักพิมพ์ควรมีการประสานงานกัน โดยการจัดหาภาพที่มีคุณค่า มีขนาดโต
 พอเหมาะ ชัดเจน ตรงกับเนื้อเรื่อง และนำเสนอในที่ที่เหมาะสมด้วย ซึ่งลักษณะของภาพประ
 กอบที่มีคุณค่านั้น คาร์ล ยู สมิธ (Karl U. Smith) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ภาพประกอบ
 ต้องมีขนาดเหมาะสม มีชีวิตจิตใจ มีความหมายที่เข้าใจได้ง่าย ควรเป็นภาพสีจะดีกว่าภาพ
 ขาวดำ ควรเป็นภาพขนาดใหญ่ เนื้อหาตรงกับหัวข้อเรื่อง และไม่มีรายละเอียดยุ่งยาก

^๑อรุณี ลพพิจารณ์, "การวิเคราะห์แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษา
 ตอนต้น," หน้า ๓๕๑.

^๒ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, "การประเมินแบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่หนึ่ง," หน้า ๑๕๒.

^๓สุวีพันธุ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์
 ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น," หน้า ๑๔๗.

^๔วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือ
 เรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๕๗.

ชั้นข้อ^๑ การเสนอภาพประกอบจึงเป็นสิ่งที่ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนและสำนักพิมพ์ควรจัดทำด้วยความประณีต เพราะจะช่วยเสริมให้หนังสือเรียนน่าอ่านยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ผลงานวิจัยยังพบว่า หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาควรมีการปรับปรุงในด้านคำนำที่ควรระบุความมุ่งหมายของผู้แต่งและวิธีใช้หนังสือเรียนไว้ให้ชัดเจน, ข้อเรื่องในหนังสือเรียนแต่ละบทแต่ละตอนควรน่าสนใจ สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน และควรเพิ่มบทสรุป กิจกรรมเสนอแนะ คำถามท้ายบททุกบทเรียน มีครรชน^๒ เชิงอรรถ หนังสืออ้างอิง และคำอธิบายศัพท์ไว้ถูกต้อง ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๓ สุรีพันธ์ เกียนวัฒนา^๔ หอมหวล มีเกิด^๕, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล^๖ และน้ำอ้อย อุมะวิชนี^๗ และอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนควรจัดให้มีไว้ในหนังสืออย่างยิ่ง เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างสะดวก

^๑Karl U. Smith, A.V. Communication Review. (New York : Department of Audio-Visual Instruction, 1966), pp. 27-29.

^๒วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๕๗-๕๘.

^๓สุรีพันธ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น," หน้า ๑๔๗.

^๔หอมหวล มีเกิด, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๕๕.

^๕ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๑๕๑.

^๖น้ำอ้อย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๕๓.

และการเขียนเชิงอรรถ และ บรรณานุกรมยังเป็นการแสดงถึงความมีมารยาทในการเขียน
ของผู้เขียน โดยรู้จักสิทธิของผู้อื่นอีกด้วย

ในด้านความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร จากผลการวิจัยพบว่า เนื้อ
หาในด้านนี้ที่ควรได้รับการปรับปรุง เช่น หนังสือเรียนมีเนื้อหาไม่ครบถ้วนตามที่หลักสูตร
สังคมนาฬิกาหนด เช่น ในเรื่องความรู้ในเรื่องการใช้แผนที่ แผนที่ และแผนที่ ในหนังสือ
เรียนวิชาสังคมนาฬิกา โลกของเรา เล่ม ๒ ใ้เน้นในเรื่องการใช้แผนที่เพียงอย่าง
เดียว ส่วนความรู้ในเรื่องการใช้แผนที่ และแผนที่นั้นไม่ได้กล่าวถึงไว้ ซึ่งการเขียนหนังสือ
เรียนใหม่เนื้อหาครบถ้วนตามที่หลักสูตรสังคมนาฬิกาหนดนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก ทั้งนี้
ตามความคิดเห็นของ วิลเลียม อาร์ ลัค (William R. Luck) และคนอื่น ๆ พอจะ
สรุปได้ว่า หนังสือเรียนเป็นเครื่องช่วยการสอนขั้นพื้นฐาน ซึ่งช่วยให้นักเรียนเข้าถึงจุดมุ่ง
หมายทั่วไปของการศึกษา และจุดมุ่งหมายของวิชานั้น ดังนั้นถ้าการเขียนเนื้อหาเป็น
ไปตามใจของผู้เขียน โดยไม่คำนึงถึงหลักสูตรแล้ว ก็จะทำให้การศึกษาวิชานั้น ๆ ของนัก
เรียนล้มเหลวได้ และหนังสือเรียนวิชาสังคมนาฬิกา ยังมีข้อที่ควรปรับปรุงอีกคือในด้านการ
เรียงลำดับเนื้อเรื่องของหนังสือเรียน ไม่ตรงตามหัวข้อที่หลักสูตรกำหนดไว้ เช่น ความรู้
ในเรื่องการใช้แผนที่ ถ้ามีในหนังสือเรียนวิชาสังคมนาฬิกา โลกของเรา เล่ม ๑ เพื่อให้
นักเรียนได้ศึกษาก่อนที่จะเรียนเรื่องลักษณะทางคานภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เศรษฐกิจและ
ทรัพยากรของประเทศต่าง ๆ แล้ว ก็จะทำให้นักเรียนเรียนวิชานี้ได้ด้วยความเข้าใจมาก
ขึ้น

ส่วนเนื้อหาของหนังสือเรียนในด้านความเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ใน
หลักสูตร ก็พบว่าอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง กล่าวคือ เนื้อหาในหนังสือเรียนมีมากเกินไป
แต่เวลาเรียนมีน้อยไม่ได้สัดส่วนกัน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการปรับปรุงการแบ่ง
น้ำหนักเนื้อหาของเนื้อเรื่องต่าง ๆ ในแต่ละภาคเรียนให้เหมาะสม โดยกำหนดปริมาณให้

^๑William R. Luck, et al., Effective Secondary Education.

เหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ เพื่อจะได้ไม่ทำให้เกิดปัญหาการสอนอย่างเร่งรีบ และผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายต่อเนื้อหาที่มีปริมาณมากเกินไป

นอกจากนี้ พบว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษามีการปรับปรุงในด้านอื่น ๆ อีก คือ สัดส่วนของเนื้อหาวิชาแต่ละเรื่องควรเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร เนื้อหาควรให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง, เนื้อหาควรช่วยให้ผู้เรียนสามารถอ่านเขียนและใช้แผนผัง แผนภูมิ และแผนที่ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ซึ่งจากผลการวิจัยที่พบว่าควรปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมาทั้งหมดแล้วนี้ ตรงกับผลการวิจัยของ น้ำอ้อย อุมะวิชนี^๑, สุรพันธ์ เกียนวัฒนา^๒, และ หอมหวล มีเกิด^๓

คุณภาพของหนังสือเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาในสาระด้านความรู้ นั้น จากผลการวิจัยปรากฏว่าเนื้อหาในค่านนี้ควรได้รับการปรับปรุง เช่น เนื้อหาควรให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเพียงตรง ปราศจากอคติ เพื่อประโยชน์ของผู้เรียน, การจัดเนื้อหาควรมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันในหลายสาขาวิชาหรือมีลักษณะบูรณาการ, เนื้อหาควรมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของนักเรียน, เนื้อหาควรให้ความรู้ที่นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้, การอธิบายเนื้อหาควรมีความละเอียด ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย มีตัวอย่างประกอบอย่างแจ่มแจ้ง และสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง, เนื้อหาในบทเรียนแต่ละบทควรมีความต่อเนื่องกัน, เนื้อหาควรครอบคลุมแนวคิดที่สำคัญในวิชาสังคมศึกษา และเหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล^๔

^๑น้ำอ้อย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๓๗.

^๒สุรพันธ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น," หน้า ๑๓๘.

^๓หอมหวล มีเกิด, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๔๖.

^๔ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๑๔๔-๑๕๐.

น้ำอ้อย อุมะวิชนี^๑, และ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๒ และสำหรับผู้วิจัยเองมีความเห็นในค่านี้น่า หนังสือเรียนที่ดีที่จะทำให้สาระด้านความรู้นั้น ผู้เขียนควร เขียนให้มีลักษณะของสัมพันธภาพ โดยเขียนข้อความให้ดำเนินไปอย่างมีลำดับต่อเนื่องกันไปตลอดเล่ม ความคิดที่เขียนก็ต้องมีลำดับรับกัน มีเนื้อความต่อเนื่องกันไม่ขาดทวน ชัดเจน ไม่คลุมเคลือ และ ควรมีการเน้นใจความที่สำคัญด้วย ตัวอย่างที่น่ามาประกอบควร เป็นตัวอย่างที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ผู้เรียนสามารถมองเห็นได้ง่าย และควรเป็นตัวอย่างที่ผู้อ่านมีความคุ้นเคย รู้จัก เข้าใจในตัวอย่างนั้นเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อกิจคุณความสนใจของผู้เรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากค้นคว้าต่อไป

คุณภาพของหนังสือเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาในสาระด้านสติปัญญานั้น จากผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาในค่านี้นี้ที่ควรได้รับการปรับปรุง เช่น บทเรียนเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัวผู้เรียน, วิธีการ เสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผล กระตุ้นให้มีการอภิปราย และการแสดงความคิดเห็น วิธีการเสนอเนื้อเรื่องที่ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นปัญหา เกิดความสงสัยและสนใจค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง, และมีการเสนอแนวคิดทั้งในแง่บวกและลบที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนมองเห็นทางเลือก (Alternatives) ของวิธีแก้ปัญหาหลายทาง ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ^๓ หอมหวล มีเกิด^๔ และ น้ำอ้อย อุมะวิชนี^๕ ดังนี้

^๑น้ำอ้อย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๔๔-๑๔๕.

^๒วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๔๗.

^๓วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง," หน้า ๔๘.

^๔หอมหวล มีเกิด, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๔๘.

^๕น้ำอ้อย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย," หน้า ๑๔๕.

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษามีการปรับปรุงในด้านวิธีการเสนอเนื้อหา คือ แทนที่จะมีลักษณะเป็นการเล่าเรื่องและบรรยายข้อเท็จจริงเป็นส่วนใหญ่ เช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ควรมีการเสนอเนื้อหาในลักษณะที่ชี้แนะให้นักเรียนเห็นถึงปัญหาหรือข้อที่ควรคิด ควรค้นคว้าต่อไปให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากหนังสือเรียนยังคงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการเรียนการสอนในปัจจุบัน ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงหนังสือเรียนให้มีคุณภาพคืออยู่เสมอ และในการปรับปรุงหนังสือเรียนนี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายด้วย ดังนั้นจากการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม โดยศึกษาความคิดเห็นของครู นักเรียน ผู้ใช้หนังสือเรียน และจากการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์หนังสือเรียนแต่ละเล่มของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงคุณภาพ และการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา

๑. ครูควรศึกษาคุณภาพของหนังสือเรียนและควรมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี รู้หลักเกณฑ์ในการเลือกหนังสือเรียน และครูควรมีทักษะในการเลือกหนังสือเรียน เพื่อที่จะได้เลือกใช้หนังสือเรียนที่ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

๒. ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ครูไม่ควรจะยึดหนังสือเรียนเพียงเล่มใดเล่มหนึ่งเท่านั้น แต่ควรใช้หนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบหลาย ๆ เล่มควบคู่กันไป เพื่อที่จะได้ความรู้กว้างขวางขึ้น และได้แง่คิดในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูสำรวจความถูกต้องและข้อเท็จจริงที่แน่นอนของเนื้อหาวิชาในเรื่องนั้น ๆ ด้วย

๓. ครูควรทราบวิธีการสอนโดยใช้หนังสือเรียนในลักษณะและวิธีการสอนวิธีต่าง ๆ กันด้วย ครูควรมีเทคนิคการสอนและทราบวาทเรียนตอนใด ควรใช้วิธีสอนแบบใด จึงจะได้ผลดีที่สุด และสามารถเลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม มาประกอบในการเรียนการสอน เพื่อจะได้บรรลุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน

๔. ครูควรศึกษาและทำความเข้าใจความมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตรวิชา สังคมศึกษา ให้เข้าใจเป็นอย่างดี และในการสอนสังคมศึกษาโดยใช้หนังสือเรียน ก็ควรให้ สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามความมุ่งหมาย

๕. ครูควรบอกความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาและความมุ่งหมายราย วิชาให้นักเรียนโคทราบก่อนที่จะทำการสอน เพื่อที่นักเรียนจะได้เห็นประโยชน์ของวิชาที่ เรียนและตั้งใจศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น

๖. ครูควรมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการใช้หนังสือเรียนพอสมควร เพราะจะทำให้ครูทราบว่า หนังสือเรียนที่ใช้นั้น ยังมีข้อบกพร่องในสาระด้านใดบ้าง เพื่อที่ครู จะได้เสริมสาระด้านต่าง ๆ ที่หนังสือเรียนยังมีข้อบกพร่องอยู่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การเรียน การสอนก็จะไคผลดีและครูควรแนะนำวิธีการใช้หนังสือเรียนที่ถูกตองให้แก่นักเรียนด้วย เช่น การอ่านเนื้อเรื่อง การอ่านแผนภูมิ แผนที่ เป็นต้น เพื่อที่นักเรียนจะได้รับประโยชน์ จากหนังสือเรียนอย่างสมบูรณ์

๗. เมื่อครูตรวจพบข้อบกพร่องของหนังสือเรียน ครูควรแจ้งให้ผู้จัดทำทราบ พร้อมทั้งเสนอข้อที่ถูกต้องไว้ด้วย เพื่อฝ่ายจัดทำจะได้ปรับปรุงหนังสือเรียนให้มีคุณภาพดีขึ้น

๘. เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือเรียนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปไคทันตามเหตุ การณ์ และข่าวคราวประจำวันในสังคมได้ ซึ่งนับว่าเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งของหนังสือ เรียน ครูจึงควรใช้หนังสืออ่านประกอบและเอกสารเสริมประสบการณ์เขาช่วย ตลอดจนนำ เหตุการณ์ประจำวัน (Current Events) จากสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เข้ามาสอนในชั้น เรียนด้วย

๙. ครูควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ถ้ามีการอบรมหรือมีการประชุม สัมมนาทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษา และการใช้หนังสือเรียนครูควรหาโอกาส เขาร่วมกิจกรรมนั้น

๑๐. ถ้ามีโอกาสครูควรเขียนหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษาบ้าง โดยร่วมกัน เขียนเป็นกลุ่มหรือเขียนเดี่ยว ทั้งนี้จะทำให้วงการศึกษาวิชาสังคมศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น

๑๑. ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนใคศึกษาคนควาควยตนเองให้มากขึ้น โดยครูทำ หน้าที่แนะแนวทางเมื่อนักเรียนมีปัญห และช่วยแนะนำแหล่งคนควาคาง ๆ ให้ ซึ่งทั้งนี้ครู

จะต้องทำด้วยความเต็มใจและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับนักเรียน

๑. นักเรียนไม่ควรอ่านหนังสือเรียนเล่มใดเล่มหนึ่งเพียงเล่มเดียว แต่ควรเป็น
ผู้หมั่นศึกษาหาความรู้ จากหนังสือหรือเอกสารอื่น ๆ รวมทั้งจากสิ่งที่แวดล้อมตนเอง
ด้วย เพราะจะเป็นการช่วยเพิ่มประสบการณ์ให้แก่เด็กเรียนได้อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้าน
ความรู้ การรู้จักวิเคราะห์หาเหตุผล หรือการตัดสินใจ และ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ
เพื่อที่นักเรียนจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมบูรณ์

๒. เมื่อนักเรียนเกิดปัญหาจากการอ่านทั้งหนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบควร
ขอคำแนะนำจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ครูอาจารย์ นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิในค่านั้น ๆ
และจากห้องสมุด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

๑. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาทุกคน ได้มีโอกาสใน
การรับการอบรมทางวิชาการ เกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ตามหลักสูตร
ใหม่ เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้และทำความเข้าใจกับหลักสูตรใหม่ให้ดียิ่งขึ้น

๒. ควรจัดงบประมาณเพื่อซื้อหนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคม
ศึกษาไว้ในห้องสมุด โดยให้ปริมาณพอเพียงกับความต้องการของครูและนักเรียนในโรง
เรียน

๓. ควรให้กำลังใจแก่ครูอาจารย์ที่สอนวิชาสังคมศึกษา ทั้งในด้านวิชาการและ
การบริการอุปกรณ์การสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบังเกิดผลตามความมุ่งหมาย และควร
ติดตามผลงานของอาจารย์ผู้สอนอยู่เสมอ

๔. ควรให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในการ
จัดกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า และมีทักษะในการอ่าน เช่น การจัด
นิทรรศการหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษา, การจัดทัศนศึกษา หรือการประสานงาน
กับห้องสมุดของทางราชการและเอกชนเพื่อให้นักเรียนติดต่อขอใช้เอกสารและหนังสือต่าง ๆ
ในการศึกษาค้นคว้า เป็นต้น

๕.. ควรติดตามความก้าวหน้า และเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอยู่เสมอ โดยการค้นคว้า เข้าร่วมการอบรม หรือประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อจะได้เป็นผู้นำและนิเทศ การศึกษาแก่ครูอาจารย์ได้

ข้อเสนอแนะสำหรับหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา

๑.. ควรให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในการเลือก พิจารณาหนังสือเรียนที่จะใช้เป็นหลักในการเรียนการสอนและหนังสือที่จะใช้ประกอบการสอน

๒.. ควรมีความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกหนังสือเรียนด้วย เพื่อให้ได้ หนังสือเรียนที่ดีที่สุด และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่กว้างไว้ และสามารถให้คำแนะนำทาง คำปรึกษาการ ตลอดจนจนช่วยครูในสายวิชาแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนได้ถูก ต้อง

๓.. ควรมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งต่าง ๆ ในชุมชนที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับวิชาสังคม ศึกษาและควรแนะนำแหล่งของความรู้ เหล่านี้แก่นักเรียนและครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาด้วย

๔.. ควรส่งเสริมให้ครูอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จัดทำหนังสือหรือเอกสาร ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับศึกษานิเทศก์

๑.. เมื่อมีการประชุมสัมมนาครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ควรมีการอภิปรายและศึกษา ปัญหาการเรียนการสอนในด้านการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาด้วย

๒.. ควรทำวัสดุประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือครู คู่มือหนังสือเรียน โครงการสอน ารลา สำหรับวิชาสังคมศึกษา

๓.. ควรเสนอแนะหนังสืออ้างอิง และแหล่งวิทยาการสำหรับวิชาสังคมศึกษาเพื่อ ช่วยครูในการหาความรู้ทางวิชาการ ซึ่งอาจทำในรูปของเอกสารและวารสารเผยแพร่

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ

๑.. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการจัดทำหนังสือเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ใหม่เป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง ต้องใช้เวลานาน จึงควรจะต้องมีการเตรียมพร้อมให้ ล่วงหน้าในทุก ๆ ด้าน เพราะถ้าใช้เวลากระชั้นชิดเกินไป จะทำให้มีขอบกพรองและเกิด

การฝึกพลาโตไคมาก

๒. เมื่อมีการจัดทำหนังสือเรียนเล่มใหม่ขึ้นมา ควรนำไปทดลองใช้กับนักเรียน และถามความคิดเห็นของครู บรรณารักษ์ และผู้เกี่ยวข้องก่อน เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่อง และปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ จากนั้นนำข้อบกพร่องมาปรับปรุง แก้ไข ก่อนที่จะจัดพิมพ์เพื่อใช้ในโรงเรียนต่อไป

๓. หนังสือเรียนของกรมวิชาการ ควรเป็นหนังสือเรียนที่สมบูรณ์และได้มาตรฐานที่สุด เพราะมีผู้นิยมใช้กันมาก โดยให้ความเชื่อถือถือว่า เป็นหนังสือเรียนหลัก หรือเป็นฉบับหลวง ซึ่งควรเป็นหนังสือเรียนที่ดีที่สุด ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาผลจากการวิจัยของนักการศึกษาเกี่ยวกับหนังสือเรียนเสมอ ๆ เพื่อจะได้นำข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย และค้นพบ มาปรับปรุงแก้ไขหนังสือเรียนให้ดีขึ้นต่อไป

๔. เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ ควรผลิตหนังสือเรียนออกมาให้เพียงพอ ก่อน และให้เสร็จก่อนที่จะเปิดเรียน เพื่อที่ครูและนักเรียนจะได้ศึกษาล่วงหน้า รวมทั้งถ้าได้มีการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ และการใช้หนังสือเรียนให้แก่ครูด้วยจะเป็นการดียิ่ง

๕. ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ให้มีปริมาณเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดให้ เพื่อผู้เรียนจะได้มีเวลาในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้

๖. ควรทำวัสดุประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือครู คู่มือหนังสือเรียน โครงการสอน ฯลฯ ควบคู่กับหนังสือเรียนไว้ด้วย

๗. กระทรวงศึกษาธิการควรมีการปรับปรุงหลักสูตร และหนังสือเรียนอยู่เสมอ เพื่อให้ทันสมัยกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและชีวิตประจำวัน ของนักเรียนให้มากที่สุด

๘. เนื้อหาวิชาในหนังสือเรียนควรเหมาะสมและสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับ และเป็นเรื่องที่นักเรียนสามารถจะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด

๙. ควรส่งเสริมให้เอกชนได้ผลิตหนังสือเรียนให้มากขึ้น และควรมีการประกวดหนังสือเรียน เพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่มีมาตรฐานดีที่สุด

๑๐. ควรมีการติดตามผลงานวิจัยของนักการศึกษา เกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชา สังคมศึกษา เพราะผลการวิจัยเหล่านั้นจะช่วยแนะปัญหาหลายอย่างที่เราควรนำมาปรับปรุงแก้ไข

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้เรียบเรียงหนังสือเรียน

๑. ผู้เรียบเรียงหรือผู้จัดทำหนังสือเรียน ควรปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย เสนอ เรื่องที่น่าสนใจ เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และการเสนอเนื้อหา ควรเน้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการคิดและใช้เหตุผล มากกว่าการท่องจำ

๒. ผู้เรียบเรียงควรประสานงานกับผู้จัดพิมพ์หนังสือเรียนอย่างจริงจัง เพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่มีคุณภาพในด้าน ขนาดรูปเล่ม การเย็บเล่ม การทำปก ตลอดจนคุณภาพในเรื่องการพิมพ์ใหม่ประสิทธิภาพมากที่สุด

๓. ผู้เรียบเรียงควรมีการติดต่อประสานงานอย่างใกล้ชิด กับผู้จัดภาพประกอบ เพื่อให้ภาพประกอบหนังสือเรียนมีความชัดเจน ถูกต้อง และสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง

๔. ภาพประกอบในหนังสือเรียน ควรมีจำนวนเหมาะสม ควรเป็นภาพถ่ายที่ดึงดูดความสนใจผู้อ่าน เป็นภาพสี และควรเป็นภาพที่ให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุดด้วย นอกจากนั้น ควรมีการปรับปรุงแผนที่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม ไม่ควรใส่ชื่อเมืองต่าง ๆ ที่ไม่สำคัญลงไป ควรมีชื่อเมืองสำคัญ ๆ แม่น้ำที่สำคัญ ๆ ฯลฯ ที่กล่าวไว้ในหนังสือเรียนให้ครบถ้วน เพื่อความสะดวกในการอ่านและความเข้าใจ และควรปรับปรุงใหม่เส้นละติจูด ลองจิจูด ให้ครบถ้วนเพื่อให้เป็นแผนที่ที่สมบูรณ์แบบ

๕. หนังสือเรียนของกรมวิชาการ ควรมีบทสรุป แยกฝึกหัดท้ายบท กิจกรรมเสนอแนะ ครรชนิ์ แข็งอรรถ อภิธานศัพท์ และ บรรณานุกรม ให้ครบถ้วน

๖. ควรระบุประสบการณ์และคุณวุฒิของผู้เรียบเรียง เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบด้วย และควรเสนอแนะวิธีใช้หนังสือเรียนให้ได้ประโยชน์มากที่สุดไว้อย่างชัดเจน

๗. ผู้จัดทำหนังสือเรียนควรจัดส่งต้นฉบับและภาพประกอบในหนังสือเรียน ไปให้สำนักพิมพ์เร็วขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการ จัดพิมพ์หนังสือเรียนออกมาล่าช้า

๘. ผู้จัดทำหนังสือเรียนควรคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใช้เป็นสำคัญ ดังนั้นจึงควรคำนึงถึงคุณภาพมากกว่าราคา ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีมีผู้กล่าวไว้มาก ดังนั้นในการจัด

ทำหนังสือเรียนควรได้ศึกษาถึงความต้องการในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของหนังสือเรียนด้วย

๘. ในการเรียบเรียงและปรับปรุงหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ผู้เรียบเรียงหรือผู้ปรับปรุงหนังสือเรียนควรศึกษาหลักสูตรและยึดความมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นหลักสำคัญในการพิจารณาเกี่ยวกับอันดับความสำคัญ และความถูกต้องของเนื้อหา ก่อนการเรียบเรียงหรือปรับปรุงหนังสือเรียน

๑๐. ผู้เรียบเรียงควรมีแบบของการเขียนที่น่าสนใจ ให้แก่เด็กที่ผู้อ่าน ใส่นวนภาษาที่ถูกต้อง ชัดเจน ไม่คลุมเคลือ มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยและระดับสติปัญญาของผู้เรียน เนื้อหาควรเรียงลำดับให้ต่อเนื่องกัน แสดงทัศนคติที่เป็นกลาง ขอเสนอแนะสำหรับสำนักพิมพ์

๑. เมื่อจัดพิมพ์หนังสือเรียนเป็นรูปเล่มแล้ว ทางสำนักพิมพ์ควรมีคณะกรรมการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องในด้านกรรมาการพิมพ์ ก่อนที่จะนำออกจำหน่าย เช่นในเรื่อง การพิมพ์ตกหล่น พิมพ์ตัวสะกดผิด ตัวอักษรบางเกินไป ตัวอักษรเลอะเลือนไม่ชัดเจน ภาพประกอบมีเกินไป เป็นต้น และถ้ามีคำผิด หรือข้อบกพร่องดังกล่าว ควรพิมพ์เป็นใบแทรกชี้แจงข้อบกพร่องหรือแก้คำผิดให้ผู้ใช้นหนังสือเรียนทราบ และในการพิมพ์ครั้งต่อไปทางสำนักพิมพ์ควรแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นให้ถูกต้อง และให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นด้วย

๒. สำนักพิมพ์ควรคำนึงถึงคุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม เช่น การเข้าปก กระดาษที่ใช้ทำปก และกระดาษภายในเล่ม ภาพประกอบ ฯลฯ ควรทำให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ทนทาน สวยงาม เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้น คุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม และคุณภาพทางด้านเนื้อหาวิชา จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำควบคู่กันไป นอกจากนี้ควรคำนึงถึงคุณภาพของหนังสือเรียนใหม่มากกว่าด้านราคาของหนังสือเรียนด้วย

๓. ควรนำเอาผลงานวิจัยหรือข้อเสนอแนะของนักการศึกษาและสถานการศึกษาต่าง ๆ เกี่ยวกับหนังสือเรียนมาปรับปรุงให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

๑. ควรได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ของกรมวิชาการอีกครั้ง หลังจากที่ได้มีการใช้หนังสือเรียนและการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ฉบับปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ นี้ นานไประยะหนึ่ง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้เมื่อได้ใช้หนังสือเรียนนี้เป็นปีแรกเท่านั้น ระยะเวลาจะช่วยให้ครูมีความเข้าใจและคุ้นเคยกับหนังสือเรียนและหลักสูตรมากขึ้น ซึ่งอาจจะทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามเปลี่ยนแปลงไป

๒. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้นอื่น ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ และของเอกชนด้วย และควรจะได้มีการประเมินคุณค่าของหนังสือเรียนอย่างต่อเนื่องกันไปทุกครั้ง ที่มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหรือเปลี่ยนหนังสือเรียนใหม่

๓. ควรได้มีการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ในเขตการศึกษาอื่น ๆ ด้วย เพื่อจะได้ทราบปัญหาและข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหา หรือมีความต้องการในค่านต่าง ๆ แตกต่างกันไป

๔. ควรทำการวิจัยในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอและควรเผยแพร่ผลการวิจัยให้บุคคลทั่ว ๆ ไปทราบ เพื่อผลในการปรับปรุงหนังสือเรียนต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย